

PHẨM 21: QUÁN THÀNH HOẠI

Thích: Nay phẩm này, cũng là ngăn chấp, là chỗ đối trị của “không” như phẩm trước. Vì nhân quả không có tự tánh, đã khiến tin hiểu; nay vì hiển bày các pháp không có thành hoại nên nói.

Người Tăng khư nói: Trong đệ nhất nghĩa có thời, vì sao? Vì thời là nhân của thành, hoại. Nếu không có thời, tức chẳng là nhân, thí như chân rấn. Do có thời, hai pháp thành, hoại tùy thời mà chuyển. Cho nên nói thời là nhân, nhân được thành, tức là nghĩa tôi lập được thành. Luận giả nói: Hai pháp thành hoại là lìa thành có hoại? Là chẳng lìa thành có hoại? Là cùng đều có hoại. Các nghĩa ấy đều chẳng đúng. Như luận, kệ nói:

*Lìa thành không có hoại
Cùng đều cũng không hoại
Lìa hoại không có thành
Cùng đều cũng không thành.*

Thích: Pháp Phật của tôi nghĩa như thế như thế. Như ông vừa nói thời là nhân thì nghĩa đó chẳng thành, vì sao? Vì như lìa thành, có hoại tức chẳng nhân nơi thành có hoại, hoại thì không có nhân. Lại không có pháp thành mà có thể hoại thì sao là thành gọi là các duyên hòa hiệp, sao là hoại gọi là các duyên tan rã? Lại nữa nếu lìa thành mà có hoại thì tức không có thành, cái gì hoại Thí như không có bình. Vì thế cho nên lìa thành, không có hoại. Hoặc hoặc cho cả hai cùng đều mà có hoại thì cũng chẳng đúng. Vì sao? Vì pháp thành riêng trước đó rồi sau có hợp, pháp hợp ấy không lìa ở khác nếu lìa khác tức pháp không có nhân. Cho nên cả hai đều cùng cũng không có hoại. Như thế hoặc lìa hoại, cùng hoại đều không có thành. Vì sao? Vì nếu lìa hoại mà có thành, thành ấy tức là thường thì thường là tướng chẳng hoại; mà thật không thấy có pháp là thường. Vì thế cho nên lìa hoại cũng không có thành. Hoặc nói cả hai đều có mà có thành thì cũng không đúng. Vì thành hoại chống trái nhau làm sao được cả hai một lúc. Người Tăng khư nói: Đâu có thể cho người khác lập là lỗi mà nghĩa của mình được thành. Nếu nghĩa của mình được thành thì phải nên nói đạo lý. Luận giả đáp: Nghĩa của ông chẳng phải. Lỗi đó, như luận kệ nói:

*Lìa thành tức không hoại
Làm sao được có hoại?
Lìa tử tức không sinh
Không hoại sao có thành?*

Thích: Đây nói lìa pháp thành không có pháp hoại, người thế gian đều cùng hiểu thế, chẳng cần nói rộng. Giải thích lìa thành không có hoại rồi tiếp đến cả hai cũng đều có cũng không có hoại, như luận kệ nói:

*Thành và hoại đều có
Sẽ có được thế nào
Cũng như sinh cùng tử
Chẳng thể được đồng thời.*

Thích: Trong đây nói nghiệm hoại và thành chẳng phải đồng thời có. Vì sao? Vì thành là duyên của hoại. Thí như chết và sống không thể được đều có. Giải thích chẳng đều có rồi, lại lần thứ hai phân biệt lìa hoại, không có thành, như luận kệ nói:

*Nếu lìa hoại, có thành
Sẽ có được thế nào?
Vô thường trên các “thế”
Có trong tất cả thời*

Thích: Đây nói lìa hoại, không có thành. Vì sao? Như trong lập nghĩa nói các thế vô thường nghĩa là tự thế của sắc pháp v.v... vô thường. Thí như tự thế vô thường. Lại có người Chánh lượng bộ nói: Tuy pháp vô thường mà được nhân hoại đến thì thế của pháp liền hoại. Chẳng phải tất cả thời đều có vô thường. Luận giả nói: Nếu như vậy thì, thí như người uống thuốc xổ rồi liền xổ, mới bảo người khác rằng: Đó là trời xổ, tôi không nói uống thuốc rồi xổ. Ông cũng như vậy. Pháp của vô thường, trong tất cả thời có thế, hoại thế pháp; mà nói được nhân hoại đến thì sự ấy chẳng đúng. Nếu được hoại nhân thì vô thường mới có thể hoại thế pháp tức chỉ là nhân hoại có thể hoại thế pháp, sao được nói vô thường có thể hoại? Nay hỏi ngoại đạo: Thế của pháp chính là tánh hoại được nhân hoại đến hoại chẳng? Là chẳng phải tánh hoại được nhân hoại đến hoại chẳng! Thế của pháp này nếu là tánh hoại được nhân hoại đến hoại thì chẳng đúng. Vì sao chẳng đúng? Vì thế của pháp khởi, thời gian không gián đoạn liền hoại, cũng khởi tức liền diệt, chẳng đến sát na thứ hai thì làm sao được đời nhân hoại đến để hoại? Nếu tự thế của pháp chẳng phải hoại thì ví như Niết-bàn, cũng chẳng đời nhân hoại kia đến hoại. Lại nữa, hoại không có nhân hoại, không có nhân nên pháp tức là chẳng hoại. Thí như vô vi. Do nghiệm này nên phá nhân hoại của ông. Nhân kia đã phá tức phá thế của pháp, chính là lỗi của ông lập nghĩa. Vả lại hai pháp thành, hoại trước sau mà có thì cũng chẳng đúng. Giải thích lìa hoại, không có thành rồi, tiếp nói, đồng thời

có thành, hoại, nghĩa ấy cũng không đúng. Vì sao? Như luận kệ nói:

*Thành và hoại đồng thời
Làm sao mà có được
Cũng như sinh và tử
Đồng thời là chẳng đúng*

Thích: Đây nói hành quán về thời; nghĩa ấy đồng như trước giải thích. Lại nữa, xen nhau cũng không thành như luận kệ nói:

*Thành hoại xen cộng thành
Hai đây không có thành
Lìa hai xen thành này
Hai pháp làm sao thành?*

Thích: Đây nói hai pháp thành hoại không thể được thành. Như ngoại đạo trước nói có thời mà làm nhân thành hoại thì nhân tức không thành. Người của phái Tát bà đa Tì bà sa lại nói: Đây tự tánh hoại pháp chẳng phải khởi mà liền diệt. Do khởi vô gián hữu trú. Tánh trú vô gián mà có diệt. Luận giả nói là sự chẳng như vậy nghĩa ấy. Như luận kệ nói:

*Tận thì không có khởi
Không tận cũng không khởi
Có tận thì không hoại
Không tận cũng không hoại.*

Thích: Đây nói nếu pháp có vô thường thì gọi là tận, có tận thì tức không có khởi. Hai pháp khởi, tận trái nhau, thí như sinh và tử. Hoặc nói khởi rồi mà vô gián không diệt, đây chẳng phải pháp tận. Vì thế cho nên, như vừa nói đến pháp khởi tận trên, thì ở trong thế đế không thành. Pháp có tận thì chẳng cần tư duy phân biệt, còn không tận thì chẳng phải hoại tự thể. Thí như giải thoát. Người Tỳ Thế sư nói: Phải có thành, hoại, vì thể pháp có. Nếu không có thành hoại thì cũng không có “thể” pháp, thí như lông con cóc. Mà thành, hoại vì là thể pháp của vật nên tất có thành hoại. Luận giả nói trong đệ nhất nghĩa nếu có một vật thật có thành, hoại là tương ứng nói pháp thành, hoại. Thì rõ ràng không có thành, hoại có thể nói. Nghĩa ấy như luận kệ nói:

*Nếu lìa thành, hoại kia
Thì không có vật thể
Là hai pháp thành, hoại.
Lìa vật thể cũng không.*

Thích: Vật thể thì lấy thành làm “thể”, thành đã không có “thể” nên ông vừa nói: vì thể pháp có nên làm nhân thì không thành. Vì sao?

Vì chỗ nương tựa không có “thể” nên chủ thể nương tựa cũng không thành. Lại nữa, ông lấy vật thể làm nhân tức là lỗi, nay nói đó. Người Tu đa la (Kinh Bộ sư) nói: vật thể không có thật, tự tánh là “không” nhưng ở trên vật có pháp thành hoại. Người Tát bà đà lại nói: vật có “thể” thật, tự tánh chẳng không, ở trên vật này mà có thành hoại. Nay tổng đáp hai bộ kia về thành hoại. Như luận kệ nói:

*Có hai pháp thành, hoại
Vật thể “không” chẳng đúng
Có hai pháp thành hoại
Thể “chẳng không” chẳng đúng.*

Thích: Trong đây lập nghiệm như nói “thể pháp có” ở trên. Nếu nói tự thể có thì nên chẳng hoại. Vì thế cho nên, các ông lập nhân chẳng thành. Lại nữa, còn có đạo lý cùng với lỗi. Pháp thành hoại này là một chẳng? Là khác chẳng? Cả hai đều chẳng như vậy. Nghĩa ấy thế nào? Như luận kệ nói:

*Hai pháp thành hoại ấy
Một thể thì chẳng đúng
Hai pháp thành hoại ấy
Khác thể thì chẳng đúng.*

Thích: Đây nói nghĩa trái nhau. Thí như ngu và trí, song hai pháp này đồng nương một vật. Thí như vật thể khác. Đây cũng là lỗi nghĩa nhân có mà chẳng thành.

Người của Tỳ Thế sư nói kệ:

*Ta thường thấy vật thể
Có thành cũng có hoại
Cho nên biết thể pháp
Định có mà chẳng không.*

Luận giả nói: Sự thấy thật của ông chỉ là đồng với trí phàm phu, chẳng phải đệ nhất nghĩa. Nay sẽ vì ông phân biệt ý đó. Như luận kệ nói:

*Khởi ấy trước đã ngăn.
Pháp không khởi cũng ngăn
Thấy thành là ngu si
Thấy hoại cũng như vậy.*

Thích: Đây là nói không có “thể” của thành, hoại. Ngoại đạo nói: Nếu thấy thành hoại thì thế nào biết là ngu si chẳng phải đệ nhất nghĩa chẳng? Luận giả nói: Đây trước đã đáp. Nếu ý ông hiểu chẳng đủ, nay sẽ vì nói lại: ở trong đệ nhất nghĩa nếu thấy có vật thể thì thành và hoại

này có thể dựa vào “thể” kia. Nhưng vật này là có “thể” có khả năng sinh “thể”, là không có “thể” có khả năng sinh “thể”, thì đều chẳng đúng. Vì sao? Nghĩa ấy như luận kệ nói:

*Có “thể” chẳng sinh “thể”
Không “thể” cũng không sinh.
Không “thể” chẳng sinh “thể”
Không “thể” cũng không sinh.*

Thích: Có “thể” chẳng sinh “thể” vì trong đệ nhất nghĩa là không có “thể”. Thí như “thể” đã sinh. Nếu như ngoại đạo nói như thể của chúng tử, sau đó có thể sinh mầm gọi đó là “thể” có thể sinh “thể” thì cũng có lỗi. Vì sao? Vì khi mầm chưa sinh cũng không có “thể” của mầm. Vì “thể” của lúa chẳng sinh, nên mầm lúc chưa sinh “thể” không có danh tự. Đây nghĩa là chưa có ngôn thuyết ví như một vật thể chưa sinh khác. Không “thể” chẳng sinh là “thể” không có. Thí như sừng thỏ không có “thể”. Chẳng sinh “thể” nghĩa là không có “thể” của nhân. Vì “thể” không sinh, cũng như sừng thỏ không có “thể”, không có “thể” chẳng sinh, trước đã nói nghiệm phá. Nay hỏi “thể”... là tự sinh chẳng! Là tha sinh chẳng! Đều có lỗi. Nghĩa kia như luận kệ nói:

*“Thể” pháp chẳng tự sinh
Cũng chẳng từ tha sinh
Cũng không tự, tha sinh
Nay nói chỗ nào sinh.*

Thích: Như vậy “chẳng sinh” trước đã nói rộng nên đây gọi là rốt ráo vô sinh, vì thành hoại không có “thể”. Nên nghĩa nhân căn bản của ông chẳng thành. Như trong đệ nhất nghĩa muốn được có “thể” thì nay sẽ nói lỗi. Như luận kệ nói:

*Các pháp như có “thể”
Tức đoạn đoạn, thường kiến
Nên biết pháp vốn thọ
Hoặc thường hoặc vô thường.*

Thích: Vì sao như vậy? Nghĩa là pháp này hoặc thường hoặc vô thường vì sao? Vì thường là chẳng hoại, nên lỗi thường kiến. Vô thường là hoại nên lỗi đoạn kiến. Có ngoại đạo nói: “Tôi không có lỗi này”. Nghĩa ấy thế nào? Dẫn kệ trên vốn nói các pháp có “thể” là chẳng phải thường cũng chẳng phải đoạn. Luận giả hỏi rằng vì sao như vậy? Ngoại nhân lại dẫn luận kệ đáp:

*Khởi, tận tương tục ấy
Do quả và cùng nhân*

*Nhân diệt mà quả khởi
Chẳng đoạn cũng chẳng thường.*

Thích: Ý ngoại đạo nói: Khi nhân bắt đầu diệt tức có quả khởi cho nên chẳng đoạn. Khi quả bắt đầu khởi tức có nhân diệt cho nên chẳng thường. Cũng như kinh nói: “Năm ấm vô thường, khổ, không, vô ngã, mà chẳng đoạn diệt”. Vì nghĩa ấy nên nhân và quả chẳng phải đoạn, chẳng phải thường. Luận giả nói: nếu như vậy thì nghĩa chẳng tương ứng, trước diệt sau khởi. Nay nói lỗi ấy, như luận kệ nói:

*Khởi, tận tương tục ấy
Do nhân và quả kia
Nhân diệt mà quả khởi
Hoặc đoạn và hoặc thường.*

Thích: Đây nói nhân diệt lại chẳng sinh thì rơi vào lỗi đoạn. Vì đã diệt thì chẳng khởi, thí như hạt giống bị cháy. Người Tỳ Thế sư v.v... nói Luận giả rằng: Như trong luận kia, kệ nói: “nếu vật từ duyên khởi, quả này chẳng tức duyên cũng chẳng lia duyên kia, chẳng đoạn cũng chẳng thường”. Đây là điều Luận giả trước đó muốn được, nay lại nói là lỗi thì chẳng đúng. Luận giả nói: lời này chẳng khéo. Vì sao? Vì kệ này nói chẳng đoạn chẳng thường ở trong thế đế, chẳng phải đệ nhất nghĩa, vì sao? Vì trong đệ nhất nghĩa, tất cả pháp không có lỗi đoạn thường. Người Tăng khư nói: nhân chuyển biến làm quả, trú quả cho nên được nói có “thể”, không có lỗi đoạn thường. Luận giả nói: Nghĩa ấy chẳng đúng. Nghĩa chuyển biến của ông không có nghiệm, chẳng khiến cho người hiểu. Nghĩa chuyển biến ấy trước đã ngăn. Nay ông lại khởi phân biệt về chuyển biến, tôi nay lại nói nghiệm: Như vật chẳng thể biến thì trọn không có biến. Vì sao? Vì chẳng thể biến. Thí như sừng thỏ. Lại nữa, nếu các “thể” có tự thể thì nghĩa chẳng nên vậy. Lỗi ấy, như kệ luận nói:

*Trước có tự thể ấy
Sau không thì chẳng đúng
Khi Niết-bàn liền đoạn
Tức có lỗi đoạn diệt.*

Thích: Nay hiện thấy “thể” này có khởi, có diệt, cho nên các “thể” không có tự thể. Sở dĩ vì sao? Vì pháp khởi diệt. Nghĩa này trước đã nói. Lại nữa, nếu các “thể” trước có tự thể thì tâm tâm sở pháp A-la-hán lúc sau chẳng sinh, lại tức lỗi đoạn diệt, lỗi này ông không thể tránh. Hoặc ý ông nói lúc Niết-bàn là đoạn nghĩa là: cũng từ lúc ấy là đoạn; lúc các hữu tương tục trước khi chưa Niết bàn tôi làm sao có lỗi đoạn diệt? Mà

đó là tương tục không có lỗi đoạn. Điều này ông chẳng khéo nói. Tôi trước nói lúc Niết-bàn đoạn, chánh là ngăn ông nói trước khi chưa nhập Niết-bàn thì các hữu tương tục. Như trước nói khi Niết-bàn liền đoạn, câu này đã khiến cho hiểu là lỗi đoạn kiến. Nếu lúc sau là đoạn tức chướng ngại giải thoát. Vì sao như vậy? Do đoạn kiến này chẳng được giải thoát. Như thế trả lời ông: tâm ông vẫn chẳng hiểu hết thì nay sẽ nghe lại: Hữu hiện tại lúc cuối cùng mạng chung đó gọi là tử hữu. Trong hữu vị lai tâm ban đầu thọ sinh tâm đó gọi là sơ hữu. Ý nghĩa trong này, như luận kệ nói:

*Tử hữu ấy là diệt
Thủ sơ hữu chẳng đúng
Tử hữu khi chưa diệt
Thủ sơ hữu chẳng đúng.*

Thích: Trong đây nói nghiệm: Trong đệ nhất nghĩa, tử hữu là diệt thì, chẳng thủ hữu vị lai vì diệt cho nên là tử hữu. Thí như A-la-hán tử hữu. Lại nữa, tử hữu gọi là hữu quá khứ. Sơ hữu gọi là hữu hiện tại. Nếu tử hữu diệt tiếp khởi sơ hữu thì tức không có nhân. Nếu nói khi tử hữu này chưa diệt có thể thủ sơ hữu, vì là hữu nên được, không có lỗi thì. Trong đây nói nghiệm: tử hữu chưa diệt thì, chẳng có thể thủ sơ hữu. Vì chưa diệt, thí như hữu hiện tại. Ngoại đạo lại nói: Tử hữu sắp muốn diệt, có thể thủ sơ hữu. Luận giả nói, cũng chẳng khéo nói, lỗi ấy như luận kệ nói:

*Khi tử hữu ấy diệt
Năng sinh sơ hữu thì
Khi diệt là một hữu
Khi sinh là hữu khác.*

Thích: Đây nói khi diệt thì sinh, hai hữu đều khác, thì làm sao có thể thủ ư! Ngoại đạo đáp rằng: Như ông đã nói, có tương tục mà “thể” khác, tôi cũng như vậy. Luận giả nói: Tử hữu của Đề bà đạt đa không thủ sơ hữu của Đề bà đạt đa. Vì hữu khác. Thí như tử hữu của D nhã đạt đa, tại ông nói đã diệt, chưa diệt, khi diệt thủ sơ hữu thì đều chẳng đúng. Giống như lỗi hai hữu trên. Lại nữa, ông nói nếu diệt đến hiện tiền có thể thủ sơ hữu thì đồng với lỗi hai hữu trước. Như thế, khi sinh và đã sinh thủ sơ hữu thì cũng chẳng đúng. Lỗi trở lại như trước. Vì thế cho nên như luận kệ nói:

*Khi diệt và khi sinh
Thủ sơ hữu chẳng đúng
Mà diệt ấy này là*

Sau lại hoàn sinh chẳng!

Thích: Đây nói ngoại đạo chẳng muốn được ấm đã diệt hoàn trở lại sinh nữa. Như một người, một thời có hai tự thể thì không có vậy. Hoặc nói khi sơ hữu diệt tức hữu sau sinh nay nên tùy ở trong ấm nào tử, tức là trong ấm ấy sinh, không nên trong ấm khác sinh. Như vậy, tử hữu diệt rồi có thể thủ sơ hữu thì chẳng thành. Đã khiến tin hiểu khi tử hữu diệt, có thể thủ sơ hữu thì cũng chẳng thành. Vì thế cho nên, đã diệt và khi diệt đều chẳng thành như đạo lý mà tôi đã nói. Khi tử, các ấm diệt rồi, trở lại dùng ấm này tương tục sinh thì cũng chẳng đúng. Lỗi ấy như luận kệ nói:

Như thế trong ba thời

*Hữu tương tục chẳng đúng Nếu không có ba
thời*

Sao có hữu tương tục?

Thích: Đây nói tử hữu nối tiếp sinh sơ hữu thì chẳng đúng. Nói tương tục, chẳng đoạn, chẳng thường là thế để chẳng phải đệ nhất ng- hĩa đế. Vì thế cho nên nghĩa tôi lập chẳng bị phá. Do vậy, đầu phẩm, ngoại đạo nói có thời như thế là nhân của thành, hoại thì nay nói rộng về lỗi của nhân này, nên lập thời chẳng thành, vì thành, hoại không có tự tánh. Khiến cho người tín hiểu ý nghĩa phẩm ấy, cho nên dưới đây dẫn kinh hiển thành: Như trong Kinh Bát nhã nói. Phật bảo Bồ tát Cực Đồng Mãnh: Sắc chẳng tử chẳng sinh, Thọ, tưởng, hành, thức chẳng tử chẳng sinh. Nếu sắc, thọ, tưởng, hành, thức không có tử, không có sinh thì đó chính gọi là Bát nhã Ba-la-mật.

